

НАЦІОНАЛЬНІ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Стійкі особливості економічного зростання конкретної національної економіки з урахуванням дії економічних (фактори виробництва) і неекономічних (географічних, природно-кліматичних, геополітичних, соціокультурних і інших) факторів, а також цілей економічного розвитку країни формують національні моделі економічного зростання.

У ході соціально-економічного розвитку країна, як правило, встигає змінити кілька моделей економічного зростання з ряду причин: змінюються системно-історичні типи зростання в ході розвитку світової економіки, і як наслідок, змінюються комбінації факторів зростання – одні фактори втрачають свою силу, інші, навпаки, підсилюються; міняється «історична траєкторія» конкретної країни в силу тривалих економічних криз, посилення геополітичної напруженості, наслідків війн. Зміна моделі економічного зростання означає зміну домінуючих факторів, які повинні визначати його динаміку на досить тривалому тимчасовому відрізку (співвідношення праці й капіталу; розподіл ВВП на споживання, нагромадження й інвестиції; джерела трудових ресурсів і інвестицій і ефективність їх використання).

Національна модель економічного зростання має свій внутрішній потенціал і «запас міцності», заснований на дії певної комбінації факторів економічного зростання. З метою підтримки стійкої траєкторії економічної динаміки не можна допускати зниження ефективності дії факторів економічного зростання. При вичерпанні потенціалу факторів необхідне їх заміщення.

Як приклад можна привести китайську модель економічного зростання, де робився акцент на капіталомістке зростання, і яка вже більш тридцяти років показує високі результати як по темпах росту, так і по ряду соціально-економічних показників, а керівництво КНР враховуючи світові тенденції, завчасно коректує модель росту в країні, стимулюючи нові фактори зростання замість тих, що вибувають. Китай активно організує діалог з інвесторами, прагне, у всякому разі в деклараціях, дотримувати прав інтелектуальної власності, вносить зміни в законодавство у зв'язку із вступом країни в СОТ. З іншого боку, чітко проглядається тенденція до жорсткого дотримання національних пріоритетів і селективній підтримці обраних галузей і видів діяльності [1].

Інший приклад: американська модель економічного зростання яка в період 1990–2000 рр. демонструвала ріст продуктивності в промисловості в середньому на 4% у рік, у період 2000–2007 рр. – на 4,7%, а в період 2007–2015 рр. динаміка приросту продуктивності вже сповільнилася до 1,6% у рік, повернувшись до рівня 1987–1990 рр. [3]. Особливістю економіки США є те, що тактичні кроки по забезпеченню стабільного економічного зростання завжди співвідносяться зі спрямованістю на майбутнє інноваційного й людиноорієнтованого розвитку. Курс на інновації - це основа американської економічної політики, про що свідчить прийнятий закон Бея-Доула (1980 р.), який передбачає переведення університетських досліджень у реальні джерела доходу; фінансування федеральних програм, таких як: підтримка інноваційних досліджень малого бізнесу (SBIR), поширення технологій малого бізнесу (STTR), створення інвестиційних компаній для малого бізнесу (SBIC). В межах програми SBIC уряд США надає державне фінансування молодим компаніям, у тому випадку якщо підприємець зміг залучити кошти приватних інвесторів у співвідношенні 2:1 або 3:1 [4]. З іншого боку, метою американської національної економічної діяльності є розвиток самого споживача цих послуг - людини, яка готова споживати ці принципово нові види товарів і послуг, що у свою чергу стимулює інвестиції в освітню й соціально-культурну сферу.

У моделі економічного зростання Німеччини також можна відзначити деяке зниження темпів росту ВВП (в 2014 р. – 1,6%, в 2015 – 1,5%) [7], однак держава націлена на розробку й реалізацію інноваційної політики, завданням якої є переведення економіки Німеччини на інноваційну модель розвитку.

Модель економічного зростання Франції багато в чому подібна до німецької. Особливостями французької соціально-демократичної моделі є те, що роль держави в економіці значна (через держбюджет проходить близько 54% ВВП). Держава бере активну участь у фінансуванні НДДКР, які також пов'язані з пошуком нових факторів зростання.

Досвід розвинених країн свідчить, що розгортання неоіндустріального типу економічного зростання супроводжується процесом реіндустріалізації економіки, відновленням провідної ролі промислового сектору в національній економіці (яка була ослаблена в період панування інформаційно-індустріального типу росту) на новій технологічній основі.

В Україні існуюча соціально-економічна модель хоча й дозволила створити певні контури ринкової економіки, її інфраструктури, у той же час не забезпечує нормального функціонування ринку й перешкоджає дії ринкових стимулів розвитку виробництва. Ринкові відносини носять поверхневий і формальний характер. Відсутні необхідні елементи механізму цивілізованого формування й відтворення капіталу, без яких накопичення утворюються за рахунок використання державного бюджету, ухиляння від податків, порушення законності. Зберігається ситуація, коли доходи пануючих соціальних груп значною мірою не пов'язані із прогресом національної економіки, а визначаються шляхом розділу й перерозподілу суспільного багатства. За рівнем концентрації частини національного багатства в руках олігархів Україна є світовим лідером, але розмір задекларованих доходів, з яких сплачуються податки, не перевищує 6% від загальних доходів [2]. У той же час, українські підприємці з інноваційними ідеями зазнають труднощів з одержанням банківських позик, а накопичити кошти для того, щоб втілити свої ідеї в життя, їм складно. Система венчурного фінансування на сьогоднішній день відсутня. Результат – значна втрата тих ресурсів, які можуть дозволити економіці України перейти від аграрно-сировинної до сучасної

високотехнологічної.

Майбутнє економіки залежить від багатьох обставин – технологічних, зовнішньополітичних, кон'юнктурних. Ключовими факторами в більшості моделей є фактори виробництва з урахуванням їх деталізації. Однак існує цілий ряд непрямих факторів, які також відіграють важливу роль у конкретній національній економіці [6]. До таких факторів відносяться: фактори міжнародної торгівлі, інститути й політика, соціокультурне середовище, а також демографічні фактори.

Фактор міжнародної торгівлі може впливати на інновації й економічне зростання, що пов'язане з підвищенням місткості ринку для інновацій, розширенням кола ресурсів для використання у виробництві, забезпеченням доступу до виробленої в інших країнах продукції виробничого призначення.

Вплив політичних, соціокультурних, природно-кліматичних факторів на економічне зростання забезпечується за допомогою інститутів, які відповідають за умови паритету споживчого попиту й інвестицій, ефективність ринків, що формують перелив капіталу, ефективність державного регулювання, залучення у світову торгівлю.

Економічна політика, зокрема, грошово-кредитна формується змінами в пропозиції грошей, що пов'язане з інвестиціями в інноваційні технології й впливає на економічний ріст.

Демографічні фактори, такі як щільність населення й особливості територіального розміщення населення, можуть трансформуватися в обмеження економічного зростання, що прямо впливає з виведеної А.Смитом закономірності, згідно з якою «поділ праці обмежується розмірами ринку» і тому «існують професії, навіть найпростіші, якими можна займатися тільки у великому місті» [5].

Таким чином, щоб подолати кризу й відновити економіку, в Україні повинна бути розроблена інноваційна модель економічного зростання, яка повинна відповідати тенденціям світового розвитку з урахуванням трендів провідних індустріальних країн, які полягають в переході до неоіндустріального типу зростання, що, у свою чергу, підвищує вимоги до факторів виробництва й, зокрема, до якісної робочої сили, що реалізує переважно творчі й управлінські функції.

Важливу роль в економіці країни повинна відіграти держава, тому що досягнення високого й стабільного економічного зростання вимагає ефективних державних реформ і програм щодо розвитку економіки що включають розв'язок завдання реіндустріалізації країни, відновлення обробної промисловості й високотехнологічних послуг у зв'язці з наукою на новій, неоіндустріальній технологічній основі.

Література

1. Максимова О.І. Економіка Китаю: перспективи зміни моделі економічного зростання // Східна аналітика. - 2014. - № 4. - С. 22.
2. 5. Нигматуллин Р.І. Україна: ціна незалежності // Свободная мысль. – 2014. – № 2. – С. 59–82.
3. 2. Пороховский А.А., Фомина В.С. Великий бізнес у США: динаміка й сфери впливу // США – Канада: економіка, політика, культура. - 2017. - № 10. - С. 16.
4. 3. Родіонова Я. А., Гуреміна Н. В. Аналіз досвіду інноваційного розвитку США // Матеріали VIII Міжнародної студентської електронної наукової конференції «Студентський науковий форум», 2016. <http://www.scienceforum.ru/2016/pdf/27108.pdf>
5. 6. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М.: Эксмо, 2007, с. 79.
6. 7. Шандова Н.В. Методологія та практика управління стійким розвитком промислових підприємств : монографія / Н.В. Шандова. – Херсон : ПП Вишемирський В.С., 2014. – 424 с.
7. 4. World economic outlook database, October 2015.